

8. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта. – 2002. – № 26. – С.3.
9. Пижик А.М. Сучасні вимоги до підручників і посібників з курсу «Історія України» для вищих навчальних закладів: Матеріали міжвузівського науково-методичного семінару (м. Київ, 18 грудня 2009 р.) / А.М. Пижик / Відповід. ред. С.О. Костишева. – К.: ІВЦ «Політехніка», 2010. – С. 16 – 18.
10. Поцулко О.А. Роль дисципліни «Історія України та української культури» у патріотичному вихованні студентської молоді медичного вузу / О.А. Поцулко // Актуальні питання педагогіки та психології: наукові дискусії: Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції: (м. Харків, Україна, 9-10 вересня 2016 року). – Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2016. – С. 37 – 41.
11. Процюк О. Викладання історії України – під загрозою // Галичина. – 29 січня 2015 р. – С. 3.
12. Стрельников В.Ю. Сучасні технології навчання у вищій школі: модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МПІК ПУЕТ / В. Ю. Стрельников, І. Г. Брітченко. – Полтава : ПУЕТ, 2013. – 309 с.
13. Студентське самоврядування як невід’ємна складова демократизації школи // Освіта України. – 2005. – № 59 – 60. – С. 12 – 13.
14. Чертополох А.А. Инновационные технологии обучения: проблема электронного учебника / А.А. Чертополох // Инновации в образовании. – 2001. – № 2. – С. 89–99.

Маковська О.А.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри філософії, політології та
українознавства
Київський національний університет
технологій та дизайну

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ МОНІТОРИНГУ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

Останнім часом моніторинг освіти як засіб вивчення освітніх систем став водночас об’єктом теоретичних досліджень і сферою педагогічної діяльності.

Методологічні засади моніторингу освіти та різних аспектів побудови й організації діяльності моніторингових служб вивчали багато вітчизняних та зарубіжних вчених. Багато наукових робіт, присвячених цим питанням, належить вітчизняним дослідникам. Це пов’язане з тим, що, починаючи з 90-х рр. ХХ ст., проблема моніторингу освіти, стала для України дуже актуальною.

На сучасному етапі моніторинг якості знань розглядається як основний засіб контролю за відповідністю наявних результатів діяльності навчального закладу запланованим цілям. Важливим у цьому контексті є те, що в умовах, як правило, фактичної невідповідності кінцевих результатів завданням, запланованим спочатку, моніторингові процедури оцінюють ступінь досягнення цілей, спрямованість та причини відхилень. Останні зазвичай спричинені впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, що передбачають зміни освітніх цілей, методик, технологій тощо. У цих умовах, за результатами моніторингу якості знань, органи управління навчальним закладом отримують інформацію про стан освітнього процесу та його окремих складників, виявляють проблеми, що виникли в процесі досягнення освітніх цілей, з'ясовують тенденції розвитку якості знань для розроблення відповідних корегуючих заходів. Отже, моніторинг вже на локальному рівні є дієвим засобом управління якістю знань.

Об'єктами моніторингу можуть бути як окремі підсистеми освіти, так і різні аспекти й процеси, що відбуваються в цій системі, як-то середня або вища освіта, навчальні досягнення учнів тощо. Серед найуживаніших підходів, до яких вдаються країни в побудові об'єктної моделі моніторингу, тобто визначення категорій об'єктів, відкритих для моніторингових процедур, передусім можна назвати такі [1]:

- результативний підхід, що передбачає моніторинг лише категорії, яка об'єднує об'єкти, які належать до результатів освітнього процесу;
- системний підхід, який розширює об'єкти, що підпадають під моніторингові процедури в освіті, об'єднуючи їх у три основні категорії:
  - категорія, що містить ресурсні аспекти, тобто ресурси (фінансові, людські тощо), що їх вкладають в освіту;
  - категорія, яка об'єднує аспекти, що стосуються освітнього процесу;
  - категорія, до якої входять об'єкти, що належать до результатів освітнього процесу.

Сучасні тенденції розвитку моніторингу в освіті засвідчують перевагу комплексного підходу у виборі об'єктів моніторингових процедур. Тому моніторинг на сучасному етапі обов'язково передбачає аналіз демографічних, соціальних та економічних аспектів. Об'єктна модель моніторингу, що базується на комплексному підході, є такою (рис. 1) [2].

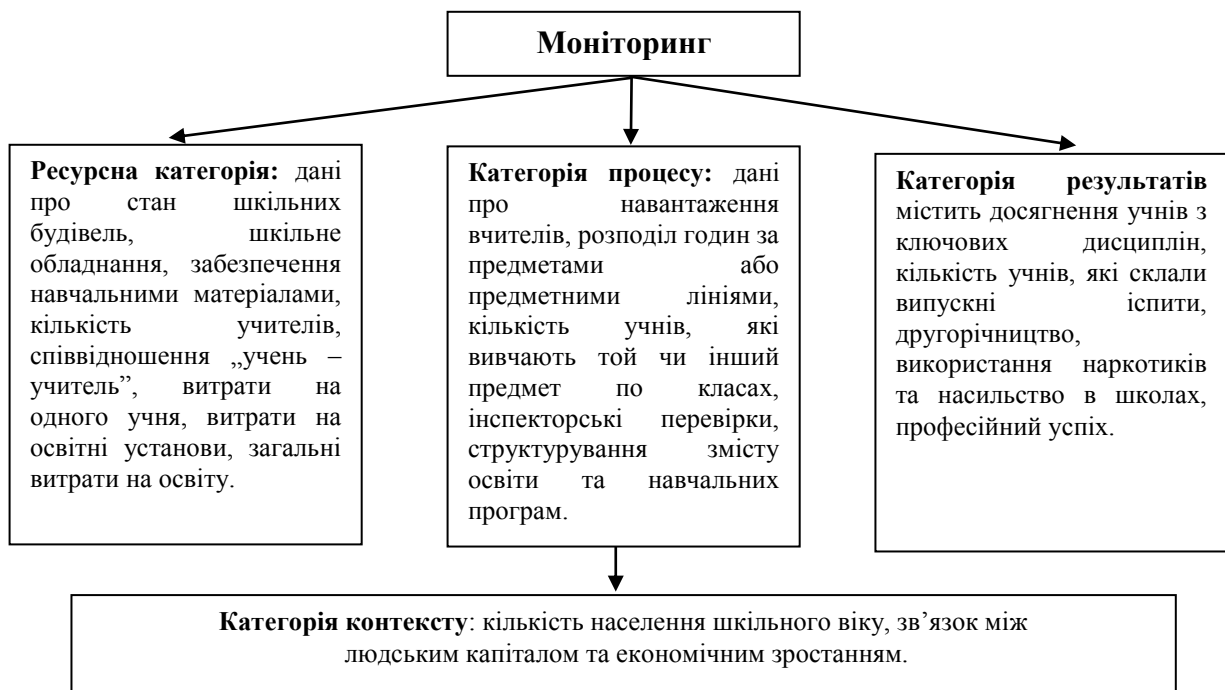

Рис. 1. Об'єктна модель моніторингу

Рівні освітнього моніторингу. Система моніторингу якості освіти підпорядкована ієрархічним зв'язкам освітньої системи. Тому об'єктами оцінювання можуть бути всі ті, хто задіяний в обстеженні – учні та студенти, вчителі й викладачі, навчальні заклади, їхні керівники, органи управління різних рівнів та їх інфраструктурні підрозділи тощо. За цією ознакою систему моніторингу освіти можна розглядати на різних рівнях її функціонування, а саме:

- індивідуальному рівні самооцінки учнями й студентами якості своєї загальноосвітньої та професійної підготовки, суспільної, професійної і життєвої компетентності, досвіду оволодіння алгоритмічними й евристичними способами діяльності, навичками критичного мислення;
- локальному рівні оцінювання навчальним закладом учасників навчально-виховного процесу щодо якості освіти, досягнення ними поставленої мети в опануванні вимог державного стандарту відповідного рівня освіти, коригування стратегії розвитку за соціальними, педагогічними, економічними та іншими показниками;
- муніципальному рівні оцінювання місцевими органами управління суб'єктів освітньої діяльності (рівня навчальних досягнень учнів і студентів, кваліфікації та педагогічної майстерності вчителів і викладачів, компетентності керівників навчальних закладів тощо) та порівняння результатів діяльності власної мережі навчальних закладів;
- регіональному рівні оцінювання ефективності функціонування місцевої системи освіти, зокрема підпорядкованих органів управління, забезпечення ними державної освітньої політики в регіоні, вибіркове вивчення ефективності роботи окремих навчальних закладів і органів

управління, вдосконалення мережі навчальних закладів на підставі аналізу одержаних даних;

- державному рівні акцентованого й узагальненого оцінювання якості функціонування національної системи освіти та порівняння її показників з міжнародними індикаторами й системами, забезпечення єдиної методології державної атестації випускників навчальних закладів, аналіз і порівняння стану реалізації державної освітньої політики в різних регіонах України [3].

Види моніторингу. У науковій літературі досі немає чітко визначеної класифікації видів моніторингу. Така ситуація частково спричинена тим, що жорсткий поділ освітнього моніторингу за різними видами не доцільний. Це також можна пояснити іншими причинами, а саме: відкритістю освітньої системи, отже, залежністю результатів її розвитку від багатьох чинників, що не завжди належать до самої системи освіти; необхідністю отримання різнобічної інформації для вироблення освітньої політики та прийняття рішень органами державного управління освітою або іншими владними структурами; використанням у процесі формування особистості випускника навчального закладу знань і методик, що властиві іншим наукам (психології, соціології, фізіології тощо).

Задля досягнення зазначених цілей проводяться дослідження психологічних особливостей, соціальних умов життя всіх учасників освітнього процесу (школярів та їхніх родин, учителів), стану фізичного та морального здоров'я дітей, рівня економічного розвитку суспільства й окремого регіону, а також інших об'єктів. Крім того, не всі види моніторингу, які називаються в літературі, активно застосовуються на практиці, але можна сподіватися, що з часом вони реалізуються, оскільки стратегічне планування в освітній сфері та стійкий розвиток системи освіти потребуватимуть різнобічного потужного інформаційного забезпечення для реалізації цих напрямів діяльності.

Усі види моніторингу можна розділити на два типи залежно від того, хто проводить це дослідження. На цьому підґрунті виокремлюють зовнішній та внутрішній моніторинги [4].

Внутрішній моніторинг проводять фахівці самої установи (навчального закладу або органу управління освітою) задля поліпшення ефективності адміністрування, активізації навчально-виховної діяльності, виявлення прогалин у знаннях учнів, проведенні дослідницької роботи щодо раціональності педагогічної методики тощо. Результати цього моніторингу мають вагу лише при внутрішньому використанні: збір даних про певні характеристики учнів і показники їх розвитку; ресурси; конкретні факти порушення технологічності освітнього процесу та окремих його етапів, умов тощо. Не всі результати, отримані під час внутрішнього моніторингу, після їх аналізу й узагальнення треба оприлюднювати; частину з них використовуватиме керівництво в подальшій роботі без оголошення.

Зовнішній моніторинг здійснюють незалежні спеціальні установи (відділи моніторингу, соціологічних досліджень) найчастіше для отримання статистично значущої достовірної інформації, яка є основою освітньої статистики держави. Збір інформації здійснюється переважно за показниками якості освіти, що нормативно затверджені й надаються Державному комітетові статистики України, Міністерству освіти і науки України, Державною інспекцією навчальних закладів України, урядовим та іншим відомствам і зацікавленим державним структурам, громадськості як офіційна інформація про результати діяльності системи освіти відповідного рівня.

Характерною відзнакою будь-якого моніторингу (як внутрішнього, так і зовнішнього) є те, що він має бути систематичним, планомірним і систематизованим. Цілі, завдання таких досліджень мають бути оголошеними заздалегідь, результати проаналізованими, узагальненими на відповідному рівні та оприлюдненими. За підсумками таких перевірок керівництво певної установи або підрозділу (рівня) прийматиме відповідні управлінські рішення, спрямовані або на підтримку й поліпшення наявного рівня якості, або на усунення виявлених недоліків.

Крім зазначених зовнішнього і внутрішнього моніторингу, виділяють такі види освітнього моніторингу [5]:

- інформаційний, що полягає в зборі, накопиченні та систематизації, а іноді й поширенні інформації, але не передбачає проведення спеціального обстеження на етапі збору інформації;

- управлінський, що передбачає збір та узагальнення інформації за певними показниками для вивчення конкретної освітньої проблеми та вироблення відповідних рекомендацій щодо формування політики й прийняття органами державного управління освітою необхідних рішень.

Як основу для класифікації можна обрати засоби, що їх використовують для проведення моніторингу. Це дає змогу виокремити такі види моніторингу в освіті: педагогічний; соціологічний; психологічний; медичний; економічний; демографічний (рис. 2). Кожен з цих видів моніторингу має свій об'єкт вивчення і передбачає використання не лише загальних, а й специфічних методів дослідження. Якість освіти є досить складною й багатогранною категорією, отже, для отримання узагальненої оцінки необхідно виміряти й оцінити якість різних її складників і процесів.

Особливий інтерес у дослідників різних країн викликає педагогічний моніторинг, який трактується як тривале стеження за процесом інтеграції психолого-педагогічних знань в усіх його станах і проявах, співвіднесення одержаної інформації із заданим еталоном і прогнозуванням на цій підставі нового технологічного забезпечення цього процесу.

Оскільки педагогіка – це наука про навчання, виховання й освіту, то цілком закономірним є виокремлення дидактичного, виховного та освітнього підвидів педагогічного моніторингу. Дидактичний моніторинг

передбачає стеження за різними аспектами навчально-освітнього процесу. Виховний моніторинг означає стеження за різними сторонами освітньо-виховного процесу.

Освітнім моніторингом або моніторингом в освіті називають систему збору, опрацювання, зберігання та поширення інформації про освітню систему або її окремі елементи, яка орієнтована на інформаційне забезпечення управління й дозволяє судити про стан об'єкта в будь-який момент часу та прогнозує його розвиток [5]. Об'єктами дослідження при цьому є різноманітні етапи навчально-виховного процесу, зміст освіти, результати навчальної діяльності учнів (рівень навчальних досягнень), умови, що забезпечують можливість виховання та самовиховання особистості, моральні, етичні цінності учня тощо.

Система освіти не є ізольованою системою, отже, на її функціонування, кінцеві результати суттєво впливає соціальне середовище (так звані зовнішні чинники), у якому знаходиться й функціонує конкретний її елемент (навчальний заклад) та учні. Саме тому для вироблення освітньої політики (як держави, так і конкретного регіону), прийняття управлінського рішення на будь-якому рівні державного управління освітою, організації педагогічної діяльності, спрямованої на подолання недоліків у вихованні й навчанні як конкретного учня, так і всієї учнівської молоді, велике значення має проведення соціологічних досліджень. Отже, соціологічний моніторинг, самостійний вид, водночас можна розглядати і як підвид управлінського.

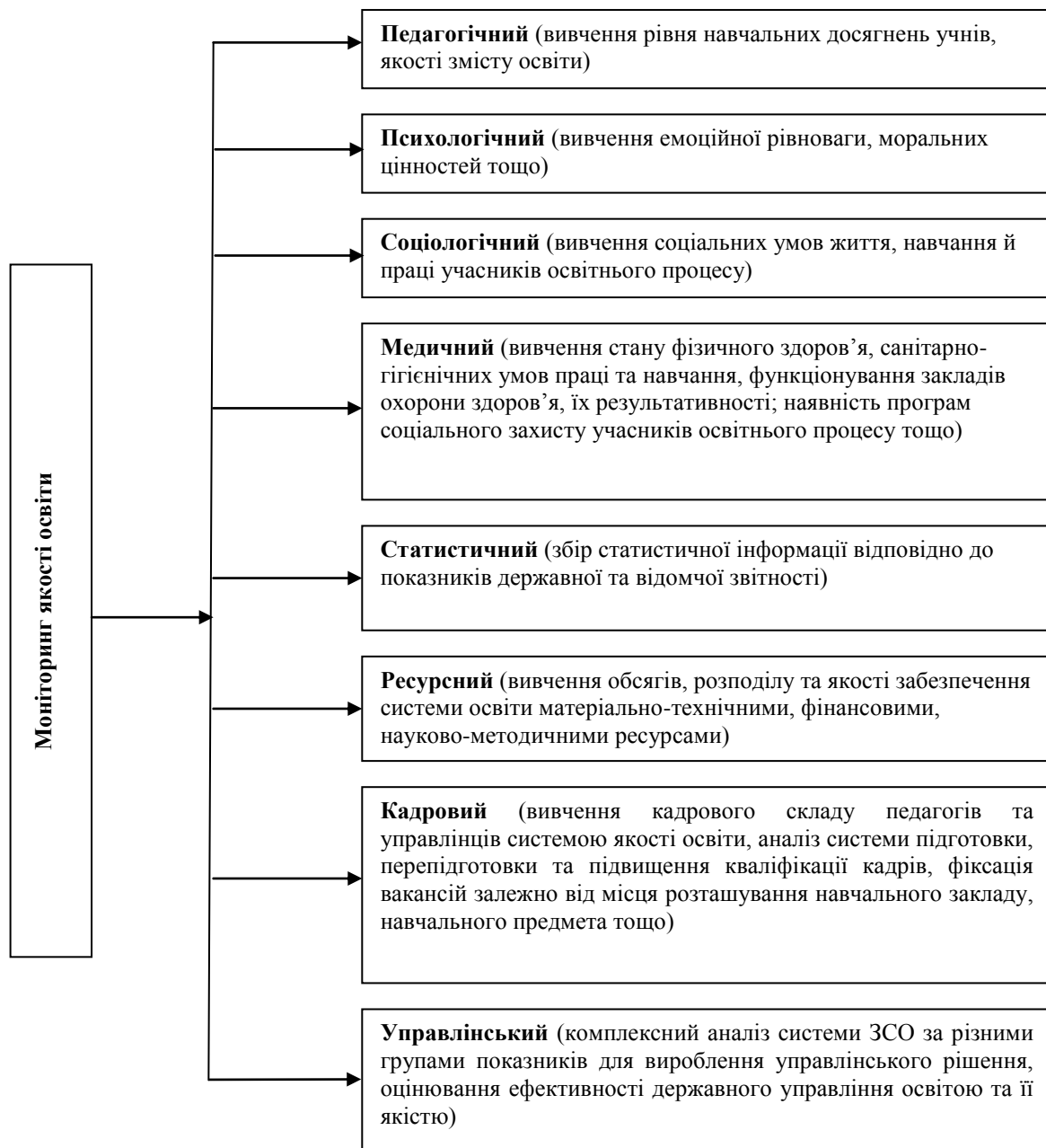

Рис. 2. Види моніторингу за засобами, які використовуються для його проведення

Соціологічним моніторингом в освітній сфері (за визначенням І. Гавриленка) називається «сукупність систематичних спостережень за певними соціальними об'єктами в просторі й часі їхньої еволюції за наперед визначеними показниками (індикаторами)» [6]. При цьому автор наголошує, що час спостережень за об'єктами має надзвичайно важливе значення, оскільки йдеться про становлення, генезу, динаміку їх послідовних перетворень.

Соціально-психологічний моніторинг – це спеціально організоване стеження за системою колективно-групових, особистісних відносин, за характером психологічної атмосфери колективу, групи.

За класифікацією, що ґрунтується на ієрархії систем управління, виокремлюють такі види моніторингу: шкільний (або

внутрішньошкільний); районний; обласний (регіональний); національний (федеральний або загальнодержавний); міжнародний.

Зазначені види моніторингу мають суттєві відмінності не лише в меті й завданнях, технології їх організації та проведення, а також у поданні та поширенні результатів досліджень, способів прийняття й реалізації державно-управлінських рішень на підставі вивчення отриманої інформації.

Варто наголосити на можливих варіантах подання одержаної інформації для проведення подальшого аналізу. Виокремлюють кілька форм подання даних:

Динамічна. Основою для проведення експертизи в цьому разі виступають дані, що розглядаються в динаміці їх змін.

Порівняльна. У такому разі вибираються результати аналогічного обстеження інших освітніх систем.

Комплексна. Під час аналізу стану об'єкта враховуються кілька підстав (параметрів, індикаторів) для проведення експертизи.

Функції освітнього моніторингу. Моніторинг освіти характеризується досить широким функціональним полем, що пояснюється як складністю самого об'єкта дослідження, так і багатогранністю сфер застосування отриманих результатів. Функції освітнього моніторингу можуть визначатися метою конкретного дослідження і тим, хто виступає його замовником. Саме тому в різних джерелах можна знайти різні переліки функцій моніторингу освіти, які іноді мають суттєві відмінності. Так, наприклад, А. Тайджман і Т. Невілл Послтвейт до найважливіших функцій, що їх виконує моніторинг, відносять такі [2, 25]:

1. Функція підзвітності: моніторинг надає інформацію про стан освітньої системи та наявні проблеми з метою її використання для обговорення й модернізації освітньої політики.

2. Інформаційно-просвітницька функція: інформація, отримана за допомогою моніторингу, сприяє кращому розумінню принципів і законів функціонування системи освіти й дає змогу порівняти національні освітні системи з такими ж в інших країнах.

3. Функція прийняття рішень: моніторинг дає змогу активізувати діяльність органів управління системою освіти в різних напрямках і спонукати до оптимального прийняття рішень на всіх рівнях.

4. Функція наукового прогресу: моніторинг якості освіти сприяє розвитку педагогічної теорії й інноваційних технологій вимірювання результатів, що їх продукує освітня система.

5. Функція адміністративного контролю: впливає на структуру, засоби й наслідки прийняття рішень у системі освіти.

Згідно з Т. Лукіною, функціями моніторингу якості загальної середньої освіти є [7]:

1. Інформаційна. Збирання статистичної інформації про результати функціонування системи загальної середньої освіти дає змогу здійснювати оперативне державне управління, з'ясувати результативність та ефективність діяльності освітньої системи, її окремих елементів і складових частин.

2. Активізуюча. Залучення до дослідження учителів, працівників органів державного управління освітою, методистів, адміністрації, батьків підвищує рівень їх педагогічної культури, відкриває можливості для пошуку нових методик навчання, перебудови навчально-виховного процесу та державно-громадського управління ним з метою поліпшення якості підготовки учнівської молоді.

3. Формуюча. Дані щодо окремих показників якості загальної середньої освіти (наприклад, засвоєння учнями змісту освіти, ефективність конкретного загальноосвітнього навчального закладу тощо) педагог, директор школи, працівники місцевого органу державного управління освітою мають використовувати для організації конкретної роботи з об'єктом дослідження. Така функція найчастіше реалізується на нижчих рівнях системи моніторингу якості загальної середньої освіти.

4. Корекційна. Ця функція тісно пов'язана з попередньою. Відстеження в процесі моніторингових досліджень конкретних недоліків, виявлення причин, що впливають на якість загальної середньої освіти в усіх її проявах, фіксація численних непередбачуваних результатів освітнього процесу передбачає організацію в подальшому відповідної коригуючої діяльності, спрямованої на виправлення ситуації. На відміну від формуючої функції, корекційна проявляється на будь-якому рівні проведення моніторингу якості освіти.

5. Кваліметрична. Така функція передбачає визначення системи індикаторів і критеріїв якості загальної середньої освіти, встановлення правил щодо проведення оцінних процедур і застосування певного інструментарію, який використовується для підготовки висновків та рекомендацій про стан загальної середньої освіти для системи державного управління освітою.

6. Діагностична. Для розроблення рекомендацій органам державного управління освітою всіх рівнів необхідно з'ясувати не лише кінцеві результати діяльності освітньої системи і зафіксувати наслідки реформ. Більш важливим є встановлення причин, глибинних процесів, що зумовлюють такі зміни, тобто необхідне діагностування системи загальної середньої освіти та її якості.

7. Аналітична. Виявлені проблеми у загальній середній освіті, фактори впливу на її якість, усі отримані дані підлягають різноманітним видам аналітичного дослідження, на підставі якого й надаються рекомендації для органів державного управління якістю загальної середньої освіти.

8. Моделююча. Ця функція дуже тісно пов'язана з аналітичною, оскільки побудова різноманітних моделей ситуацій, впливів на них суспільно-політичних процесів та інших факторів можлива лише після проведення докладного аналізу досягнутого стану системи загальної середньої освіти.

9. Прогностична. Така функція передбачає побудову різноманітних моделей майбутнього стану системи загальної середньої освіти, її елементів, окремих об'єктів на підставі результатів аналізу та узагальнення здобутої інформації (так званий пошуковий прогноз), а також розробку можливих моделей способів досягнення цього стану (нормативний прогноз).

10. Управлінська. Ця функція моніторингу якості освіти може розглядатися як вирішальна з погляду остаточного використання інформації, отриманої в процесі досліджень, оскільки завершальним етапом реалізації моніторингової діяльності є прийняття певних державно-управлінських рішень, спрямованих на усунення небажаних наслідків реформування системи загальної середньої освіти, поліпшення якості її функціонування.

Принципи освітнього моніторингу. Моніторинг може одночасно використовуватися і як засіб проведення соціально-педагогічних досліджень, і як інструмент державно-управлінського впливу на систему освіти. Функціонування системи моніторингу освіти ґрунтується на таких принципах [8]:

- узгодженості нормативно-правового, організаційного та науково-методичного забезпечення його складових;
- об'єктивності отримання та обробки інформації, що передбачає максимальне виключення суб'єктивних оцінок, урахування всіх результатів, створення для всіх учасників дослідження рівних умов у процесі перевірки якості підготовки;
- комплексності дослідження різноманітних аспектів освітнього процесу, обробки та аналізу отриманих результатів;
- безперервності та тривалості спостережень за станом освіти;
- своєчасності отримання, обробки та використання об'єктивної інформації про якість освіти;
- перспективності запланованих моніторингових досліджень, їх спрямованості на вирішення актуальних завдань розвитку освіти;
- рефлексивності, яка проявляється в аналізі на всіх рівнях державно-громадського управління якістю освіти результатів освітньої діяльності, здійсненні самооцінки і самоконтролю;
- гуманістичної спрямованості моніторингу якості освіти – створенні обстановки доброзичливості, довіри, поваги до особистості, максимально сприятливих умов, позитивного емоційного мікроклімату; неможливості використання результатів досліджень для застосування органами державного управління будь-яких карних дій;

- відкритості та оперативності доведення результатів досліджень до відповідних органів управління, громадськості, зацікавлених міжнародних установ.

Реалізація кожного із зазначених принципів функціонування системи моніторингу якості освіти на різних його рівнях має певні відмінності, зумовлені цілями і завданнями цього рівня, особливостями та метою проведення окремого дослідження. Але, незважаючи на зовнішні відмінності, що існують на цих рівнях, моніторингова діяльність має здійснюватися у межах системного аналізу всіх складових освітнього процесу і базуватися на систематичності, цілісності та комплексності досліджень. Це пояснюється тим, що освітній процес має цілісний характер, тому спостереження за ним та його оцінювання (тобто моніторинг) передбачає всебічне вивчення різних його аспектів, використання комплексу критеріїв та сукупності способів і методів контролю.

Таким чином, на сучасному етапі освітній моніторинг розглядається як основний засіб контролю за відповідністю наявних результатів педагогічної системи її запланованим цілям. Важливим у цьому контексті є те, що в умовах, як правило, фактичної невідповідності кінцевих результатів завданням, запланованим спочатку, моніторингові процедури оцінюють ступінь досягнення цілей, спрямованість та причини відхилень. Останні зазвичай спричинені впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, що передбачають зміни освітніх цілей, методик, технологій тощо. У цих умовах, за результатами моніторингу освіти, органи управління отримують інформацію про стан освітньої системи та її окремих складників, виявляють проблеми, що виникли в процесі досягнення освітніх цілей, з'ясовують тенденції розвитку освіти для розроблення відповідної освітньої політики. Отже, моніторинг освіти є дієвим засобом менеджменту освіти, управління її якістю.

Крім того, проведення моніторингу та порівняння отриманої інформації з міжнародними показниками дає змогу одержати матеріал для оцінювання стану освітньої системи порівняно з іншими країнами, що надзвичайно важливо в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів, виникнення міжнародних ринків праці.

Ключові поняття: моніторинг якості освіти, педагогічний моніторинг, функції освітнього моніторингу, принципи освітнього моніторингу, система управління освітою

Література

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 26.09.2012 №887 «Про затвердження Типового положення про структурний підрозділ місцевої державної адміністрації». Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/887-2012-%D0%BF/print>.

2. Моніторинг стандартів освіти / За ред. А. Тайджмана і Т. Невілла Послтвейта. – Львів: Літопис, 2003. – 328 с.
3. Ляшенко О. Концептуальні засади моніторингу якості освіти // Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / За заг. ред. О.І. Локшиної. – К.: К.І.С., 2004. – С. 21-27.
4. Лукіна Т. Види моніторингових досліджень // Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / За заг. ред. О.І. Локшиної. – К.: К.І.С., 2004. – С. 40-47.
5. Майоров А.Н. Информационное обеспечение управленческой деятельности в системе образования // Школьные технологии. – 2000. – № 2. – С. 77-108.
6. Гавриленко І.М. Соціологічний моніторинг і діагностика в освіті // Освіта і управління. – 1998. – № 2. – С. 7-9.
7. Лукіна Т.О. Основні принципи функціонування системи моніторингу якості загальної середньої освіти // Нові технології навчання. – 2000. – Вип. 25. – С. 24-31.
8. Циба В.Т. Основи теорії кваліметрії: Навчальний посібник – К.: ІЗМН, 1997. – 160 с.

УДК 37.011:111.7

Хромова О.І.
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії
та історії науки і техніки
Державний університет інфраструктури та технологій

СУЧАСНА ОСВІТА ЯК ФЕНОМЕН ПОВСЯКДЕННОСТІ

В статті здійснено спробу соціально-філософського аналізу сучасної освіти як феномена повсякденності. Освіта розглядається як один з механізмів відтворення первісних смислів життєвого світу людини, той шар структури повсякденності, де відбувається осмислення і переосмислення традиційних цінностей та формуються нові смисли, завдяки чому виникає нова ментальність і нові способи життя.

Актуальність теми. Розвиток сучасної освіти відбиває всю суперечливість процесів розвитку суспільства і світу в цілому, наочно демонструє їх амбівалентність, яка проявляє себе, з одного боку, у всезагальній кризі існуючої системи, а з іншого, у появі певних симптомів оновлення, характер і наслідки яких ще тільки мають бути дослідженими. Саме криза освіти, яка посилилася останніми десятиліттями і виявляється у незадоволеності її результатами, невідповідності компетенцій, які формуються в процесі навчання вимогам сучасного ринку праці на фоні перетворення самої освіти в складну, спеціалізовану систему, що